

Debatteren

Josje Kuenen

Debatteren

overtuigend
argumenteren over beleid

Debatteren

overtuigend argumenteren over beleid

Josje Kuenen

ISBN 978-90-77024-40-9

NUR 810

Vormgeving: Christien Kuysters, Amersfoort

Illustraties: Nick van Oosten

© Josje Kuenen | Uitgeverij de Graaff, 2010

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen, vernienigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever en vermelding van de auteur(s) van het boek. Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j°, het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever (Uitgeverij de Graaff, Postbus 779, 3500 AT Utrecht, www.uitgeverijdegraaff.nl) te wenden.

Uitgeverij De Graaf en Josje Kuenen hebben zich maximaal ingespannen om alle rechten op het in dit boek gebruikte bronmateriaal te regelen. Personen die menen rechten te kunnen doen gelden op dit materiaal kunnen zich in verbinding stellen met de uitgever en/of de auteur.

Voorwoord

Voordat je een beslissing neemt, is het verstandig alle voor- en tegenargumenten tegen elkaar af te wegen. In ieder geval geldt dat voor besluiten die een grote impact hebben, zoals het kiezen van een studie of het kopen van een huis. Ook in organisaties is het aan te raden om weloverwogen en onderbouwd tot een beleidsverandering te komen, hoewel de praktijk uitwijst dat redelijke afwegingen vaak achterwege blijven. Uit de boeken van Jeroen Smit over de ondergang van ABN Amro en Ahold, blijkt bijvoorbeeld dat beleidsbeslissingen heel vaak op basis van emotionele argumenten worden genomen. Denk aan groepsdenken: iedereen vindt het, dus het zal wel kloppen of ongelijke machtsverhoudingen: de ceo zegt het, dus laten we het maar zo doen. Achteraf blijkt dan dat dergelijke besluiten niet verstandig waren, met alle nadelige gevolgen van dien.

Voor degenen die op grond van inhoudelijke argumenten beleidsbeslissingen willen nemen, is dit boek geschreven. Het wordt inmiddels met succes gebruikt aan de Faculteit Technische Bestuurskunde van de TU Delft. Gezien de belangstelling van andere opleidingen voor dit lesmateriaal, is besloten tot een uitgave waarmee iedereen die te maken heeft of krijgt met beleidskwesties, zijn voordeel kan doen.

Op de website www.communicatiereeks.nl wordt een uitgebreide cursusopzet weergegeven; ook zijn hier bruikbare videofragmenten terug te vinden.

Een lesboek schrijf je niet alleen. Mijn dank gaat in de eerste plaats uit naar Toine Braet. Hij heeft het debatonderwijs in Nederland geïntroduceerd en mij het vak Taalbeheersing bijgebracht. Ook ben ik dank verschuldigd aan Karen van Oyen, coördinator van de colleges Debattechniek aan de TU Delft, en sparring partner tijdens het schrijven en ontwikkelen van de interne publicatie van dit boek en de collegereeks. Daarnaast ben ik collega-docenten Wim Blokzijl, Nolanda Klunder en Pauline Post zeer erkentelijk voor hun suggesties die de leidraad van de collegeopzet vormden. Ook Rien Elling mag niet onvermeld blijven, omdat in zijn opdracht de interne publicatie tot stand kwam en hij me stimuleerde het boekje voor een groter publiek te publiceren. Willem Koetsenruijter, Karin Pijper, Louise Cornelis en Yke Meindersma waren zo aardig om me bruikbare tips te geven om de eerste versie te verbeteren. Christien Kuysters en Nick van Oosten hebben het boekje sexy en toegankelijk vormgegeven en geïllustreerd. Tot slot dank ik uitgever Hans de Graaff voor zijn vertrouwen in mijn werk en zijn bereidwilligheid in deze onderwijsmethode te investeren.

Ieder die suggesties of vragen heeft over debatteren, nodig ik uit contact met mij op te nemen via mail@communicatiereeks.nl.

Josje Kuenen

Amersfoort, najaar 2010

Inhoudsopgave

Voorwoord	V
1. Inleiding	9
2. Argumentatieleer en de rol van het debat	
2.1 Dialectica	11
2.2 Retorica	11
2.3 Debatleer	12
2.4 Basisbegrippen argumentatieleer	12
3. Debatregels	
3.1 Beleidsstelling	17
3.2 Standaardgeschilpunten	17
3.3 Rol- en taakverdeling	18
3.4 Opbouw van het debat	19
3.5 Jurering	27
4. Strategische stappen	
4.1 Gebruik van bronnen	29
4.2 Versterken van het imago	31
4.2.1 Gelijk geven	32
4.2.2 Zelfs-als-redenering	32
4.2.3 Pokerface	33
4.3 Benoemen en samenvatten	34
4.4 Gebruik van stijfiguren	35

5. Drogredenen en weerleggingen	
5.1 Stroman	39
5.2 Ad hominem	43
5.3 Verkeerde oorzaak-gevolgrelatie	44
5.4 Verkeerde analogie	45
5.5 Ad populum	46
5.6 Ontduiken of verschuiven van de bewijslast	47
5.7 Vals dilemma	47
5.8 Ad baculum	49
5.9 Ad misericordiam	49
5.10 Overhaaste generalisatie	50
5.11 Ad ignorantiam	51
Oefeningen	53
Bronnen afbeeldingen	60
Literatuur	61
Bijlage kolommenschema	62
Over de auteur	64

1. Inleiding

Iedereen die in een organisatie werkt, krijgt met beleid te maken. Beleid bepaalt immers hoe je werk eruitziet, hoe je ervoor beloond wordt en met wie je moet samenwerken. Veranderingen in beleid hebben altijd een grote impact op organisaties, of je nu medewerker bent of directeur. Daarom is het van belang dat beleidsveranderingen altijd weloverwogen en goed onderbouwd doorgevoerd worden; er hangt eenvoudig te veel vanaf om dat 'quick and dirty' te doen.¹

Het doel van dit boek is om iedereen die met beleid te maken krijgt, kennis te laten maken met de belangrijkste argumenten die een rol spelen in beleidskwesties. Idealiter komen al deze argumenten aan de orde voordat een beslissing genomen wordt. Daarnaast wordt aandacht besteed aan een aantal veel voorkomende drogredenen en aan de manier waarop je die kunt pareren.

De belangrijkste beperking van dit boek is de focus op beleidsdebatten en de rol die inhoudelijke argumenten daarin spelen. Goed beleid is immers gebaat bij verstandige afwegingen. Politieke en/of sociale processen die ook van (grote) invloed zijn op beleidsbeslissingen worden om deze reden achterwege gelaten of slechts genoemd als voorbeelden van valkuilen in de praktijk. Wel wordt stilgestaan bij de presentatievaardigheid van de sprekers en het effect van hun optreden, hoewel dat strikt genomen geen rol zou mogen spelen als je op inhoud beoordeelt. Er zijn daarnaast vele vormen van debatteren mogelijk die in dit boek niet beschreven worden. Dit boek gaat uit van het beleidsdebat, waarin een strikte scheiding van rollen, taken en tijdverdeling geldt. Hoewel de rollen en de taken hun pendant hebben in de werkelijkheid (debatten in spelvorm maar ook in 'het echt' gaan altijd over beleidsveranderingen tussen voor- en tegenstanders, denk aan de regering en de oppositie, of een bestuur van een organisatie en de ondernemingsraad), zal het strakke tijdsreglement in de praktijk niet veel voorkomen. Voor onderwijs en toetsing is het in ieder geval noodzakelijk om heldere uitgangspunten en tijdslimieten te hanteren.

De opbouw is als volgt. Na deze inleiding wordt in hoofdstuk 2 de geschiedenis van de argumentatieleer beschreven en de rol van het debat daarin. Vervolgens worden in hoofdstuk 3 de debatregels uiteengezet. Hoofdstuk 4 is gewijd aan strategische stappen die van invloed kunnen zijn op het oordeel van de jury. Daarna worden in hoofdstuk 5 de meest voorkomende drogredenen beschreven. In datzelfde hoofdstuk wordt ook geadviseerd hoe je het beste kunt reageren als je tegenstander zich van dergelijke redeneringen bedient.

¹ Het boek 'Het slimme onbewuste, denken met gevoel' van psycholoog Ap Dijksterhuis (2007) lijkt een pleidooi om louter op intuïtie af te gaan en uitgebreide afwegingen achterwege te laten bij het nemen van grote beslissingen. Toch is dat te kort door de bocht, zo stelt hij tijdens een televisie-uitzending van de VPRO. Om een belangrijk besluit te nemen, moet je eerst alle relevante informatie verzamelen waarop je je beslissing kunt baseren. Daarna moet je er een paar nachties over slapen voordat je je keuze maakt. Voor beleidsbesluiten kun je dus een debat beschouwen als een noodzakelijke inventaris van alle mogelijke argumenten. Wel zou de theorie van Dijksterhuis ervoor pleiten de beleidsbeslissing op te schorten tot een paar dagen nadat het debat gevoerd werd.